Anuarul Universitatii „Petre Andrei" din Iasi

Fascicula: Drept, Stiinte Economice, Stiinte Politice

Year-Book „Petre Andrei" University from Iasi

Fascicle: Law, Economic Science, Political Sciences

ISSN: 2248-1079

Coverd in: CEEOL, Index Copernicus, Ideas, RePeC, Socionet, Econpapers

---

AN IDEOLOGICAL CONFLICT TRANSFORMED INTO A LINGUISTIC CONFLICT: REFUGEES OR MIGRANTS?

[UN CONFLICT IDEOLOGIC TRANSFORMAT ÎN CONFLICT LINGVISTIC: REFUGIAŢI SAU MIGRANŢI?]

Georgeta CONDUR

Anuarul Universitatii „Petre Andrei" din Iasi, Fascicula: Drept, Stiinte Economice, Stiinte Politice, 2015, Tomul 16, Decembrie, pp: 121-141

Published by:

Lumen Publishing House

On behalf of:

„Petre Andrei" University from Iasi

An Ideological Conflict Transformed into a Linguistic Conflict: Refugees or Migrants?

[Un conflict ideologic transformat în conflict lingvistic: refugiaţi sau migranţi?]

Georgeta CONDUR[1]

Abstract

The growing arrival of asylum seekers in European Union opened a fierce debate about the socio-political, economical and security consequences of massive immigration in Western countries. This debate included a linguistic controversy upon the term used for the new-comers: „migrants" or „refugees". In fact, it was more often an attempt to justify or reject the legal right of over a million people to freely cross European borders and a hidden ideological conflict. During time and development of the crisis, it became clear that many asylum seekers were not complying with the provisions of the 1951 Refugee Convention and were not even from war zones. This paper analyses why the Convention does not mean that 'asylum shopping' is allowed and what would be some of the consequences of an erroneous interpretation of the treaty.

Keywords:

migrants,refugees, asylum, European Union.

[1] Lector universitar doctor, Facultatea de Ştiinţe Politice şi Administrative, Universitatea "Petre Andrei" din Iaşi, E-mail: gettycon@yahoo.com.

Condur, G. (2015). An Ideological Conflict Transformed into a Linguistic Conflict: Refugees or Migrants? [Un conflict ideologic transformat in conflict lingvistic: refugiati sau migranti?]. Anuarul Universitatii „Petre Andrei" din Iasi, Fascicula: Drept, Stiinte Economice, Stiinte Politice, Tomul 16, 121-141.

1. Introducere

Anul 2015 a fost marcat de dezbaterile legate de sosirile masive de solicitanţi de azil în Europa, declanşând ceea ce presa şi politicienii au numit fie „criza refugiaţilor", fie „criza migranţilor". Amploarea fenomenului a părut să ia prin surprindere opinia publică, dar şi autorităţile Uniunii Europene, diferitele ţări adoptând reacţii uneori antagonice sau modificându-şi atitudinea şi discursul de la o lună la alta. Cu toate acestea, el nu reprezenta o noutate: situaţia conflictuală din Orientul Mijlociu se agravase de mai multă vreme, iar numărul de solicitanţi de azil în Europa crescuse deja în mod vizibil în anii anteriori, ajungând la 714.000 (UNHCR 2015a, 2-7) încă din 2014.

Miile de persoane care ajungeau zilnic pe insulele greceşti sau treceau în coloane prin Balcani, intrând chiar, uneori, în conflict cu autorităţile de frontieră, au produs discordie între cancelariile europene, precum şi în cadrul opiniei publice, inclusiv în ceea ce priveşte terminologia de folosit: *refugiaţi* sau *migranţi*. Controversa, care a ajuns nu numai pe reţelele de socializare, ci şi în discursurile politicienilor şi în importante mijloace de comunicare în masă, nu e derizorie, dacă ne gândim la faptul că primul includea, implicit, obligaţia statelor de a-i primi, conform *Convenţiei privind statutul refugiaţilor* (semnată la Geneva, în 1951) şi celorlalte reglementări în domeniu (UNHCR 2010), pe când cel de-al doilea presupunea că statele Uniunii Europene au libertatea de a-i primi sau nu, în acord cu propriile politici de imigrare şi posibilităţi.

În această lucrare vom analiza, pe scurt, datele statistice referitoare la solicitările de azil în Uniunea Europeană (UE) în 2015, legislaţia referitoare la refugiaţi, la nivel internaţional şi european, interpretările date acesteia şi posibilele consecinţe socio-politico-economice, propunând, de asemenea, o cheie de interpretare pragmatică, dar şi în spiritul *Convenţiei de la Viena cu privire la dreptul tratatelor*.

2. Ştim câţi sunt, dar încă nu ştim ce sunt

Controversa terminologică *refugiaţi* vs. *migranţi* a apărut pe agenda publică în vara lui 2015, de îndată ce publicul şi jurnaliştii au devenit conştienţi de intensitatea şi durabilitatea fenomenului, scindându-se pe tema măsurilor care se impuneau. Acela a fost şi momentul definirii politicilor editoriale şi clarificărilor terminologice, abordate de unii juridic, iar de alţii mai degrabă ideologic şi emoţional. Pe de o parte, Al Jazeera a anunţat că*nu* va folosi termenul de *migranţi*, susţinând că acesta ar fi „un

Condur, G. (2015). An Ideological Conflict Transformed into a Linguistic Conflict: Refugees or Migrants? [Un conflict ideologic transformat in conflict lingvistic: refugiati sau migranti?]. Anuarul Universitatii „Petre Andrei" din Iasi, Fascicula: Drept, Stiinte Economice, Stiinte Politice, Tomul 16, 121-141.

instrument care dezumanizează"şi un termen „peiorativ" (Malone 2015). De cealaltă parte, editorialistul şef pe probleme externe de la *Financial Times* a explicat că ziarul său va folosi în continuare termenul de *migranţi*, întrucât nu are conotaţii peiorative, ci descrie un fapt şi este corespunzător şi situaţiei celor care vor dobândi statutul de refugiat, şi migranţilor economici, o parte dintre cei care se deplasează în Europa având, de fapt, această calitate (Rachman2015). Aceeaşi poziţie a adoptat-o şi *Washington Post*, care a informat că utilizează termenul de *migrant* ca termen general, atât pentru refugiaţi, cât şi pentru migranţii economici, iar pe cel de *refugiat* doar pentru persoanele care provin din zone de război sau suferă persecuţii pe motiv de rasă, religie, naţionalitate, apartenenţă la un grup social sau opinie politică şi solicită azil din acest motiv (Taylor 2015), într-un recurs evident la definiţia din documentele internaţionale. O politică editorială asemănătoare a avut şi BBC, care a continuat să folosească termenul de „criză a migranţilor", cu toate că fusese destinatarul unei petiţii online cu peste 70.000 de semnatari până în noiembrie 2015, prin care i se cerea să renunţe la această sintagmă, şi semnalase controversa pe subiect (Ruz 2015).

Dincolo de disputele care aveau, în fapt, un substrat mai degrabă ideologic, datele statistice raportate de Eurostat arată că doar 16% dintre solicitanţii de azil în ţările UE din primul trimestru al anului 2015 proveneau din Siria, 7% din Afghanistan şi 4% din Irak, cei mai mulţi venind din Kosovo (26%), iar restul de 47% din diverse alte ţări (Eurostat 2015a). În al doilea trimestru, 21% au fost din Siria, 13% din Afghanistan şi 6% din Irak, în timp ce majoritatea (60%) a venit din alte ţări, inclusiv Albania (8%) (Eurostat 2015b). Conform aceluiaşi raport, la sfârşitul lunii iunie 2015, în ţările UE existau deja un număr de 600.000 de cereri de azil „în aşteptare", încă nesoluţionate într-un fel sau altul, dintre care jumătate în Germania.

În ciuda prognozelor că migraţia se va reduce în toamnă, odată cu scăderea temperaturilor şi înrăutăţirea condiţiilor de transport pe mare, datele oferite de Înaltul Comisariat ONU pentru Refugiaţi (UNHCR) au arătat un flux chiar mai mare: în octombrie 2015 au ajuns în Grecia aproximativ 6.800 de persoane pe zi (UNHCR 2015b), ceea ce corespunde unui număr zilnic de sute de bărci. De asemenea, în mai puţin de două luni, în perioada 1 octombrie-20 noiembrie 2015, au ajuns în Grecia în jur de 300.000 de persoane (UNHCR 2015c), sosirile pe mare în întreg anul 2015 fiind în număr de 1.006.768, de aproximativ cinci ori mai mare decât în 2014 şi de 17 ori mai mare decât în 2013 (UNHCR 2015d), cu toate căşi în anii precedenţi situaţia în teren a conflictului din Siria era gravă. Ce

Condur, G. (2015). An Ideological Conflict Transformed into a Linguistic Conflict: Refugees or Migrants? [Un conflict ideologic transformat in conflict lingvistic: refugiati sau migranti?]. Anuarul Universitatii „Petre Andrei" din Iasi, Fascicula: Drept, Stiinte Economice, Stiinte Politice, Tomul 16, 121-141.

putem remarca este, dincolo de o creştere generală a numărului de solicitanţi de azil în ultimul an, o canalizare evidentă a acestora pe ruta mediteraneană, întrucât, faţă de 2014, numărul de sosiri pe mare a crescut în ritm mult mai mare decât cel total de solicitanţi de azil.

De fapt, cu toate că există o creştere constantăîn timp a fluxului de migranţi sosiţi pe mare, constatăm că numărul a depăşit pentru prima dată plafonul de 100.000 abia în august 2015, în aceeaşi lunăîn care Germania a anunţat că renunţă la aplicarea prevederilor *Acordului de la Dublin* pentru cetăţenii sirieni, permiţând, astfel, solicitanţilor de azil ajunşi în Germania să rămânăîn aceastăţară, fără a fi returnaţi în statul prin care au intrat în UE. Vârful a fost atins în octombrie 2015, când s-au înregistrat 221.374 sosiri pe mare (UNHCR 2015d), în toată această perioadă constatându-se şi o creştere explozivă a pieţei negre de paşapoarte siriene false, chiar oficialităţile germane informând că aproape o treime dintre solicitanţii de azil care pretind că sunt sirieni provin, de fapt, din alte ţări (Faiola, Mekhennet 2015).

În fine, la summit-ul UE-Turcia din 29 noiembrie 2015, Donald Tusk, preşedintele Consiliului European, a făcut şi o distincţie între cei intraţi ilegal în UE pe parcursul anului 2015: „Aproximativ 1,5 milioane de persoane au intrat ilegal în UE în 2015. Cei mai mulţi au venit prin Turcia. Unii caută adăpost de război şi persecuţie, alţii caută o viaţă mai bunăşi câţiva, puţini, se gândesc să ne distrugă valorile". (Cameron 2015). Pe scurt, Tusk a definit trei categorii incluse în valul de migranţi: refugiaţi, imigranţi economici şi (câţiva) teroriști. Chiar şi cancelarul german Angela Merkel, spre deosebire de declaraţiile anterioare, în care vorbea doar de refugiaţi, a admis, la acelaşi eveniment, că problema include şi un fenomen de imigraţie ilegală.

Este cumva ciudat că a fost nevoie de multe luni pentru ca liderii politici şi o parte din mass media să descopere ceva ce era evident încă de la început: că nu toţi migranţii care veneau în Europa se calificau pentru primirea statutului de refugiat, în sensul reglementărilor internaţionale. Dincolo de faptul că mulţi nici nu proveneau din Siria sau alte zone de război, aşa cum se crezuse la început, chiar şi în cazul celor care îndeplineau această condiţie, discuţia este, juridic, mult mai nuanţată.

3. Geneva nu e Schengen

Conform Art. 31(1) din *Convenţia de la Viena cu privire la dreptul tratatelor*, încheiată în 23 mai 1969, regula generală de interpretare a oricărui tratat este că acesta „trebuie să fie interpretat cu bună-credinţă,

Condur, G. (2015). An Ideological Conflict Transformed into a Linguistic Conflict: Refugees or Migrants? [Un conflict ideologic transformat in conflict lingvistic: refugiati sau migranti?]. Anuarul Universitatii „Petre Andrei" din Iasi, Fascicula: Drept, Stiinte Economice, Stiinte Politice, Tomul 16, 121-141.

potrivit sensului obişnuit ce urmează a fi atribuit termenilor tratatului în contextul lor şi în lumina obiectului şi scopului său" (MacLeod, Hendry, Hyett 1996, 18). Acest principiu statuează faptul că atât cuvintelor, cât şi frazelor, trebuie să li se dea întotdeauna înţelesul lor normal, natural, nu unul forţat (Fitzmaurice2006, 198), în acelaşi timp abordarea fiind una teleologică, în sensul urmăririi intenţiei semnatarilor şi a scopului tratatului.

Statutul refugiaţilor este reglementat, în principal, prin *Convenţia de la Geneva* din 1951 (numită în continuare şi *Convenţia*), împreună cu *Protocolul din 1967*şi alte două documente de nivel regional. Nu există, însă, şi un organism specializat, căruia să i se fi conferit autoritate juridică de aplicare, şi nici nu există un proces independent care să asigure o interpretare coerentăşi unitarăîn toate ţările (rolul UNHCR fiind ambiguu, deşi există obligaţia de colaborare a statelor cu acesta). Singura posibilitate de rezolvare a eventualelor dispute ce ţin de interpretarea sau aplicarea *Convenţiei* este ca părţile implicate să apeleze la Curtea Internaţională de Justiţie. Frecvenţa aplicării *Convenţiei*şi diversitatea cazurilor au dus, în aproximativ jumătate de secol, la numeroase situaţii în care textul se preta la interpretări diferite şi chiar a fost interpretat diferit. Cu toate acestea, în practică, nici UNHCR, nici vreunul dintre state nu a sesizat Curtea în legătură cu întrebări legate de legislaţia refugiaţilor (Hathaway, North, Pobjoy 2013, 323-326), diferenţele fiind tranşate nu juridic, ci politico-diplomatic, prin declaraţii, negocieri sau broşuri, în timp ce fiecare ţară a continuat să aplice regulile conform interpretării date de organismele naţionale (sau, în cazul Uniunii Europene, de cele date de aceasta).

În decursul timpului, s-a constatat că statele au adoptat, în general, abordarea juridică textuală, în timp ce UNHCR a optat, în *Manualul şi îndreptarul de proceduri şi criterii pentru determinarea statutului de refugiat* (numit în continuare *Manualul*), pentru o interpretare mai puţin literală (Steinbock 1999, 15)şi mai laxă, în favoarea aplicării extinse a statutului de refugiat. În mod caracteristic şi altor entităţi publice înfiinţate pentru gestionarea unei probleme sau a unor politici publice, UNHCR se comportă puternic incluziv când e vorba de definirea problemei (acordarea statutului de refugiat) şi excluziv, atunci când e vorba de condiţiile de încetare sau respingere a acestui statut; spre exemplu, pledează explicit pentru o politică de acordare a azilului de către state care să fie „generoasă" (UNHCR 2011, 8), dar cere interpretare restrictivă şi respingerea analogiilor, când e vorba de justificarea retragerii statutului de refugiat (UNHCR 2011, 24).

Condur, G. (2015). An Ideological Conflict Transformed into a Linguistic Conflict: Refugees or Migrants? [Un conflict ideologic transformat in conflict lingvistic: refugiati sau migranti?]. Anuarul Universitatii „Petre Andrei" din Iasi, Fascicula: Drept, Stiinte Economice, Stiinte Politice, Tomul 16, 121-141.

În schimb, în Statele Unite, Curtea Supremă a arbitrat câteva cazuri legate de aplicarea *Convenţiei de la Geneva*şi în toate a făcut-o textual (Steinbock 1999, 16) şi într-un mod mult mai restrictiv faţă de modul de abordare al UNHCR, ba chiar uneori la distanţă vizibilă de interpretările din *Manualul* acestuia.

Îndrumările UNHCR au un caracter oarecum ambiguu şi sunt interpretate diferit în diverse state: ele nu constituie norme de drept internaţional, dar nici nu trebuie ignorate sau considerate ca fiind lipsite de orice forţă obligatorie. Spre exemplu, în unele ţări ca Marea Britanie şi Olanda, relevanţa *Manualului* UNHCR este recunoscută, dispoziţiile sale fiind considerate obligatorii (Vergatti 2009, 76-77), iar în altele - nu.

Din punctul nostru de vedere, interpretarea din *Manualul* UNHCR prezintă probleme, fiind, pe alocuri, fie imprecisă, fie excesivă. Pe de o parte, este imprecisă, fiindcă în multe cazuri se încearcă eliminarea excluderii unor categorii problematice de solicitanţi doar prin apelul repetat la „luarea în considerare a tuturor circumstanţelor", „aplicarea cu atenţie/precauţie" sau alte formulări care nu sunt de natură să ofere foarte multă claritate juridică.

Pe de altă parte, este excesivă, fiindcă încurajează acordarea statutului de refugiat într-o multitudine de situaţii discutabile şi tratează cu destulă lejeritate infracţiunile comise de solicitant (de exemplu, despre furtul mijloacelor de transport, pentru a pleca din ţara de origine, *Manualul* scrie clar că aceste situaţii pot fi „trecute cu vederea") şi chiar cazurile extreme, cum ar fi deturnarea avioanelor, unde e drept că se precizează că „deciziile vor fi mai dificile", dar nu excluse, menţionându-se chiar două rapoarte ONU pe subiectul deturnărilor de avioane care prevăd că adoptarea acelor Rezoluţii nu poate prejudicia drepturile sau obligaţiile legale internaţionale ale statelor cu privire la statutul refugiaţilor/azil (UNHCR 2011, 31). Considerăm că o astfel de atitudine riscă să aibă efecte de încurajare a folosirii abuzive de către solicitanţi pentru care nu s-ar justifica acordarea statutului de refugiat şi chiar de încurajare a comiterii de infracţiuni în cursul acţiunii de obţinere a acestuia (deşi există precedente precum tragicul incident din 1996 al avionului Ethiopian Airlines, Zborul 961, în care tentativa a trei etiopieni, care doreau să obţină azil în Australia, s-a soldat cu moartea a 125 de pasageri din aeronava rămasă fără combustibil, dar şi miile de decese în cursul traversărilor ilegale cu barca ale unor persoane care nu fug neapărat de persecuţii, ci de sărăcie, dar speră să se poată prevala de *Convenţie*).

În fine, interpretarea din *Manual*, destul de indulgentă în ceea ce priveşte criteriile şi mai puţin pretenţioasă cu dovezile de justificare a

Condur, G. (2015). An Ideological Conflict Transformed into a Linguistic Conflict: Refugees or Migrants? [Un conflict ideologic transformat in conflict lingvistic: refugiati sau migranti?]. Anuarul Universitatii „Petre Andrei" din Iasi, Fascicula: Drept, Stiinte Economice, Stiinte Politice, Tomul 16, 121-141.

persecuției, este excesivăşi nepractică şi fiindcă ar face eligibile popoare întregi, dacă un număr mare de persoane s-ar decide să utilizeze *Convenția* pentru a primi azil în țările prospere. Spre exemplu, dacă provine dintr-un stat în care se pedepsesc anumite orientări sexuale[2], apostazia, adulterul, criticarea autorităţilor etc., în care există un sistem penal dur, se admit pedepse corporale ori pedeapsa capitală[3] sau în care se practică anumite mutilări genitale feminine[4], virtual aproape orice cetăţean se poate declara fie ca făcând parte din categoria care riscă persecuția (lucrurile fiind, uneori, greu de verificat, mai ales când e vorba de aspecte ce țin de viața intimă sau de convingerile religioase), fie ca având „temeri justificate" legate de această situație, sau chiar poate crea el însuşi, cu intenția de a se califica în prevederile *Convenției*, situația.

Pe măsură ce informația se răspândeşte cu tot mai mare uşurință (prin intermediul televiziunii, dar mai ales al Internetului) în zonele sărace sau cu deficit democratic, fenomenul de folosire inteligentă, chiar abuzivă, a politicilor de acordare a statutului de refugiat, cuplate cu politicile de reîntregire a familiei, ar putea duce la o scăpare totală de sub control a fenomenului de migrație, până la punctul în care capacitatea de absorbție devine imposibilă, fără riscul destabilizării statelor-țintă.

După interpretarea dată de UNHCR, ar fi aproape imposibil să refuzi, pentru miliarde de oameni, în special din Africa şi Asia, acordarea statutului de refugiat, dacă aceştia s-ar hotărî să-l ceară şi ar şti să speculeze abil motivațiile greu de respins sau de probat. Spre deosebire de statele totalitare comuniste, în care existau încălcări ale drepturilor omului şi puteau fi invocate, la solicitarea de azil, temeri întemeiate de persecuții, dar care limitau drastic libertatea de mişcare a propriilor cetăţeni, astfel încât puțini puteau ajunge efectiv în situația de a cere statut de refugiat, existăîn prezent numeroase țări cu deficit democratic şi în materie de respectare a

[2] Sau chiar dacă nu există pedepse legale, în situația în care există„ostilitate publică extremă", iar statul o tolerează sau nu este capabil să asigure protecția efectivă a acelei persoane(UNHCR 2011, 82-83).

[3] *Manualul* face referire la situația în care, chiar dacă aplicantul a comis o anumită faptă, pedeapsa pentru aceasta este „disproporționat de severă" (UNHCR 2011, 82), deşi formularea e vagăşi e interpretabilăîn funcție de modelele culturale.

[4] Chiar în cazul în care într-o țară e interzisă legal această practică, dacă statul respectiv continuă să o tolereze sau nu e capabil să o stopeze, *Manualul* UNHCR spune că interzicerea legislativă nu e suficientă pentru a descalifica o persoană de la posibilitatea de a primi statut de refugiat pe acest motiv (UNHCR 2011, 82). Deşi această abordare e în acord cu scopul *Convenției*, spectrul de aplicare devine foarte larg şi absența persecuției dificil de probat pentru autoritățile care analizează cererea, în cazul unor practici cu largă răspândire pe teritorii extinse din Africa, Asia sau Orientul Mijlociu.

Condur, G. (2015). An Ideological Conflict Transformed into a Linguistic Conflict: Refugees or Migrants? [Un conflict ideologic transformat in conflict lingvistic: refugiati sau migranti?]. Anuarul Universitatii „Petre Andrei" din Iasi, Fascicula: Drept, Stiinte Economice, Stiinte Politice, Tomul 16, 121-141.

drepturilor omului, multe dintre ele şi cu nivel foarte scăzut de venituri şi protecţie socialăîn comparaţie cu statele occidentale, dar care nu-i constrâng pe cetăţenii lor să rămânăîn interiorul graniţelor naţionale.

Chiar fără a da dovadă de cinism, ci doar de pragmatism, trebuie să admitem realitatea că există numeroase şi foarte populate regiuni problematice, din punct de vedere al îndeplinirii standardelor occidentale, şi că nu putem, realist vorbind, să ne aşteptăm ca anumite ţări să poată găzdui un număr mare dintre locuitorii acestora. O uşurinţă prea mare în acordarea statutului de refugiat, o slăbiciune a statelor de a-şi supraveghea frontierele când au de-a face cu mase de oameni în tranzit, mai ales când nu există un interes direct, fiindcă migranţii nu intenţionează să rămână pe teritoriul lor, ci doar să treacă spre „ţinte" mai atractive, precum şi susţinerea unor interpretări abuzive, cum că un refugiat ar avea dreptul de a se deplasa prin mai multe ţări sigure, pentru a solicita azil în cea pe care o preferă, ar putea avea consecinţe socio-politico-economice mondiale greu de anticipat.

Accentul organizaţiilor internaţionale ar trebui pus în mai mare măsură pe *rezolvarea cauzelor* decât pe ideea nerealistă că pot fi combătute eficace toate efectele. Or, constatăm că există un dezechilibru chiar între Organizaţia Naţiunilor Unite (ONU), care nu reuşeşte să impună abolirea unor practici sau legi inumane sau nedemocratice în diferite state ale lumii şi adesea nici măcar nu le condamnă ferm, şi agenţia sa pentru refugiaţi, care consideră că toate acele practici sau legi constituie discriminări şi persecuţii care îndreptăţesc o persoană să primească statut de refugiat, presând statele prospere şi democratice să accepte cât mai mulţi refugiaţi. Spre exemplu, paradoxul e că oricare cetăţean al Arabiei Saudite ar putea găsi suficiente motive, dacă pleacăîntr-un alt stat, să fie recunoscut ca refugiat legitim după criteriile UNHCR şi să primească azil, dar ţara sa este considerată potrivită pentru ca ambasadorul său la ONU să fie preşedintele unui panel din cadrul Consiliului ONU pentru Drepturile Omului (UNHRC), situaţie considerată„scandaloasă" de organizaţii din societatea civilă (UN Watch 2015). Între UNHCR şi UNHRC nu pare să existe doar o inversiune de litere în acronim, ci o inversiune de logică.

UNHCR deja a declarat, la sfârşitul anului 2014, un număr total foarte mare de persoane dislocate din motive de persecuţii, conflicte, violenţă generalizată sau încălcări ale drepturilor omului: 59,5 milioane, dintre care 14,4 milioane de refugiaţi. La jumătatea lui 2015, numărul de refugiaţi a ajuns la 15,1 milioane, cel mai mare din ultimii 20 ani (UNHCR 2015e, 3-4).

Condur, G. (2015). An Ideological Conflict Transformed into a Linguistic Conflict: Refugees or Migrants? [Un conflict ideologic transformat in conflict lingvistic: refugiati sau migranti?]. Anuarul Universitatii „Petre Andrei" din Iasi, Fascicula: Drept, Stiinte Economice, Stiinte Politice, Tomul 16, 121-141.

Agravarea conflictelor în diverse părţi ale lumii, revirimentul fundamentalismului islamic şi existenţa unui număr de ţări în care se aplicăŞaria, folosirea abuzivă a prevederilor internaţionale legate de refugiaţi de către mari mase aflate într-o nouă eră de Völkerwanderung[5] în căutarea ameliorării situaţiei economice (populaţii uneori dificil de asimilat din cauza unor modele culturale foarte diferite), precum şi utilizarea oportunităţii de către grupările teroriste, conduc spre riscuri crescute de mondializare a insecurităţii, de nesustenabilitate a sistemelor de beneficii sociale, dar şi de apariţie a unor reacţii politice extremiste de răspuns în ţările înstărite.

Scopul originar al *Convenţiei de la Geneva* a fost de a asigura temporar, până la rezolvarea situaţiei, protejarea vieţii şi libertăţii celor afectaţi de un război sau supuşi unor persecuţii cu caracter discriminatoriu în ţara de origine, nu de a asigura prosperitatea tuturor săracilor lumii (există alte organizaţii cu astfel de obiective) şi nici de a asigura libertatea mondială de mişcare dintr-o ţară sigurăîn alta. Acestea, împreună cu democratizarea pentru cât mai mulţi oameni, sunt deziderate care pot fi atinse în primul rând prin existenţa voinţei şi a maselor critice necesare pentru a efectua schimbarea în interiorul teritoriilor naţionale. Pe scurt, *Convenţia de la Geneva* nu a fost şi nu trebuie să fie *Acordul Schengen*, dar, aplicată nesăbuit, riscă să-l distrugă la un moment dat şi pe acesta.

4. Revenirea la interpretarea textuală şi teleologică

O interpretare cu bună-credinţă a *Convenţiei*, respectând sensul obişnuit al termenilor şi mai ales scopul tratatului, ne conduce spre remarcarea unor aspecte de care trebuie să se ţină cont şi în contextul diversităţii migranţilor ce au sosit în Europa. În mod esenţial, definiţia refugiatului se referă la o persoană care îndeplineşte condiţiile precizate în articolul 1A, expresia-cheie fiind: persoană care pleacă din ţara sa ori care nu se poate întoarce acolo din cauza unor „temeri justificate de a fi persecutată datorită rasei, religiei, naţionalităţii, apartenenţei la un anumit grup social sau opiniilor sale politice" (UNHCR 2010, 14). Cei care pleacă din cauza sărăciei, a foametei sau în căutare de „mai bine" nu se încadrează în această categorie, din punct de vedere al reglementărilor internaţionale.

Din textul *Convenţiei* rezultă câteva consecinţe importante:

- *Primo*, că statutul de refugiat se acordă pe criterii individuale, nu pe grupuri de persoane şi nu în funcţie de ţările de proveniență (Vergatti

[5] Migraţie a popoarelor (în limba germană).

Condur, G. (2015). An Ideological Conflict Transformed into a Linguistic Conflict: Refugees or Migrants? [Un conflict ideologic transformat in conflict lingvistic: refugiati sau migranti?]. Anuarul Universitatii „Petre Andrei" din Iasi, Fascicula: Drept, Stiinte Economice, Stiinte Politice, Tomul 16, 121-141.

2009, 54), denumirea de *refugiat* fiind corect folosită doar în cazul în care se constată îndeplinirea condiţiilor (temeri justificate de persecuţie), până atunci neputând spune că toţi migranţii şi solicitanţii de azil sunt refugiaţi. De altfel, definiţia refugiatului ca „persoană a unei ţări terţe sau persoană apatridă care îndeplineşte cerinţele articolului 1 din *Convenţia de la Geneva*" este consacrată şi în *Directiva europeană 2005/85/EC*. Abţinerea de la a-i declara „refugiaţi", pânăîn momentul în care se constată că sunt, într-adevăr, refugiaţi, nu reprezintă o jignire sau un termen peiorativ. Dimpotrivă, o antepronunţare în sensul declarării acestora ca fiind refugiaţi poate fi bănuităşi de a fi o încercare politică de captare a bunăvoinţei sau de eliminare nedemocratică de pe agenda publică a oricăror întrebări legitime sau comentarii pe marginea subiectului.

- *Secundo*, simpla deţinere a cetăţeniei unei ţări aflate în conflict sau în care se încalcă drepturile omului nu constituie un motiv suficient pentru acordarea statutului de refugiat. De pildă, o persoană pierde dreptul de a fi considerată refugiată dacă are cetăţenie dublăşi nu a solicitat protecţia celeilalte ţări a cărei cetăţenie o are (Art. 1A.2), precum şi în alte cazuri, menţionate în articolele 1C, 1D, 1E şi 1F (UNHCR 2010, 14-16). În spiritul natural al tratatului, dreptul de a se bucura de protecţia rezultată din statutul de refugiat e legat direct de riscul individual de persecuţii la care ar putea fi supusă acea persoanăîntr-un anumit teritoriu şi de nevoia sa de protecţie. Ar fi o interpretare abuzivă să considerăm, de exemplu, că un cetăţean sirian, rezident din proprie voinţă, de o lungă perioadă de timp, într-o ţară ca România (şi care, eventual, a dobândit şi cetăţenie dublăîntre timp) ar fi îndreptăţit să profite de războiul actual pentru a dobândi statut de refugiat şi azil în Germania (şi beneficiile sociale aferente), doar pentru că deţine un paşaport sirian.

- *Tertio*, principiul neexpulzării şi nereturnării (*non-refoulment*), consacrat de Art. 33 din *Convenţie*, interzice returnarea unei persoane într-un „teritoriu în care viaţa sau libertatea acesteia ar fi ameninţate pe motiv de rasă, religie, naţionalitate, apartenenţa la un grup social sau opinie politică" (UNHCR 2010, 30). Aşadar, *Convenţia* nu interzice orice fel de returnare, ci doar pe cea care ar expune persoana la riscurile precizate. Când este vorba de trecerea prin mai multe state sigure, principiul nu poate fi efectiv invocat cu bună-credinţă decât la prima graniţă după teritoriul cu probleme. De exemplu, în situaţia particulară a cetăţenilor sirieni, principiul nereturnării nu poate fi invocat cu deplină îndreptăţire decât în Turcia şi în celelalte state vecine Siriei, iar în alte ţări doar în situaţia în care potenţialul refugiat ar fi sosit cu avionul (sau de pe mare) direct din Siria, fără să treacă prin alte ţări, returnarea însemnând

Condur, G. (2015). An Ideological Conflict Transformed into a Linguistic Conflict: Refugees or Migrants? [Un conflict ideologic transformat in conflict lingvistic: refugiati sau migranti?]. Anuarul Universitatii „Petre Andrei" din Iasi, Fascicula: Drept, Stiinte Economice, Stiinte Politice, Tomul 16, 121-141.

întoarcerea în teritoriul sirian. Aceeaşi interpretare în aplicarea principiului nereturnării au dat-o anterior şi ţările Uniunii Europene, atât prin *Acordul de la Dublin II* (2003), cât şi prin *Directiva 2005/85/CE*, în care se vorbeşte de o listă de „ţări sigure de origine" (pentru care se prezumă siguranţa aplicantului, cu excepţia situaţiei în care acesta prezintă dovezi serioase că nu este aşa în cazul său) şi de returnarea solicitantului de azil în ţara prin care a intrat (al. 17-21). Returnarea se face nu doar dacă solicitantul a formulat anterior o cerere în acel stat membru, ci şi dacă„ar fi avut posibilitatea să formuleze o astfel de cerere, de vreme ce s-a aflat pe teritoriul acelui stat membru, chiar în spaţiul aerian sau maritim al acelui stat" (Vergatti 2009, 121).

Invocarea *Convenției de la Geneva* ca justificare pentru acces obligatoriu la trecerile de frontieră înspre sau în interiorul Uniunii Europene o considerăm abuzivă, întrucât aceasta nu poate funcţiona, chiar în cazul persoanelor îndreptăţite la protecţie internaţională, decât până la ajungerea într-o ţară sigurăşi doar în anumite condiţii. În caz contrar, refugiaţii nici n-ar mai fi fost nevoiţi să treacăîn bărci spre Grecia, ci, mai simplu, şi-ar fi putut cumpăra din Turcia bilete de avion pentru orice ţarăîn care ar fi dorit să solicite azil, invocând *Convenţia*. Faptul că e mai greu de supravegheat o frontieră maritimă sau terestră decât un aeroport nu conferă tratament legal de acces diferit.

Procedura aplicată (cu mai multă sau mai puțină strictețe în diferite momente) de Turcia, de amendare a celor prinşi căîncearcă să treacă frontiera spre alte ţări europene şi de trimitere a lor în centrele de refugiaţi, nu a fost criticată nici de UNHCR, nici de presă, tocmai fiindcă este legală. La rândul său, Grecia a stăvilit fluxul de migranţi un timp, inclusiv prin ridicarea unui gard la graniţa terestră cu Turcia, până când a realizat că migranţii nu intenţionau să rămână pe teritoriul său, iar, prin decizia Germaniei, nu mai exista nici riscul ca ei să fie ulterior returnaţi pe teritoriul elen, prin aplicarea *Regulamentului de la Dublin*. În mod normal, Grecia ar fi avut posibilitatea legală să returneze în Turcia migranţii sosiţi din aceastăţară. Dar informaţiile unor jurnalişti care au efectuat călătoria pe mare alături de migranţi arată că, în timp ce paza de coastă turcă mai prindea persoane care încercau să treacăşi le redirecţiona spre centrele de refugiaţi din Turcia, paza de coastă elenă nu a făcut altceva decât să-i ia la bord pe cei găsiţi în bărci şi să-i aducăîn Grecia, de unde, după o rapidă scanare a identităţii, erau lăsaţi liberi (Karskens2015).

Argumentul umanitar al dorinței de a împiedica decesele pe mare este greu de susținut în situația în care, prin creșterea fluxului de migranți, încurajat şi de nereturnare, aproape patru mii de oameni au murit în

Condur, G. (2015). An Ideological Conflict Transformed into a Linguistic Conflict: Refugees or Migrants? [Un conflict ideologic transformat in conflict lingvistic: refugiati sau migranti?]. Anuarul Universitatii „Petre Andrei" din Iasi, Fascicula: Drept, Stiinte Economice, Stiinte Politice, Tomul 16, 121-141.

încercarea de a ajunge în Uniunea Europeană. Incapacitatea de instituire a unui mecanism funcţional de descurajare şi împiedicare a trecerilor ilegale de frontieră, care ar fi salvat vieţi într-un mod mult mai eficace decât au făcut-o vasele de coastă greceşti, a fost, probabil, generată de mai mulţi factori, cum ar fi: mai vechile probleme de cooperare din relaţia Turcia-Grecia, nemulţumirea Turciei că este ţinută de mulţi ani la porţile Europei şi neajutată suficient în actuala situaţie de criză, atitudinea iritatăşi revendicativă a Greciei, aflatăîn situaţie de insolvabilitate, comportamentul inexplicabil de inconsecvent al Germaniei, ca şi incapacitatea liderilor europeni de anticipare a consecinţelor situaţiei din Orientul Mijlociu şi de recunoaştere timpurie a necesităţii de participare activă la rezolvarea situaţiei din Siria şi la ajutarea vecinilor acesteia pentru a gestiona o problemă care va costa statele europene, în cele din urmă, mai mult.

- *Quarto*, articolul 2 din *Convenţie* prevede că orice refugiat are, faţă de ţara în care se află, obligaţia „de a se conforma legilor şi regulamentelor, precum şi măsurilor luate pentru menţinerea ordinii publice" (UNHCR 2010, 16); din acest punct de vedere, migranţii care au încercat să forţeze trecerea şi s-au angajat în conflicte cu forţele de ordine au încălcat această prevedere.

- *Quinto*, articolul 31 din *Convenţie* precizează că un stat nu poate impune sancţiuni penale, pe motiv de intrare sau prezenţă ilegală, doar refugiaţilor care au intrat „direct dintr-un teritoriu în care viaţa sau libertatea le era ameninţatăîn sensul articolului 1", iar aceasta sub rezerva „prezentării fărăîntârziere la autorităţi" pentru a expune motivele intrării sau şederii lor ilegale (UNHCR 2010, 29). Rezultă că intrarea sau prezenţa ilegală sunt nepenalizabile doar în prima ţară sigurăîn care persoana a intrat *direct* din ţara în care viaţa îi era ameninţată. Aplicat pe cazul concret al Siriei, rezultă, din nou, că acest articol se aplică doar statelor vecine şi nu tuturor ţărilor şi că potenţialii beneficiari ai *Convenţiei de la Geneva* au obligaţia de a se prezenta de îndată la autorităţile ţării respective. Altfel, refugiaţii ar fi singurii cetăţeni din lume care s-ar putea plimba în permanenţă pe toată planeta fără acte sau vize şi fără a putea fi sancţionaţi.

Există deja termenul de *asylum shopping* (adică o căutare de azil într-un mod similar unei achiziţii preferenţiale de tip comercial, în funcţie de avantajele comparative), definit în *Duhaime's Encyclopedia of Law*şi menţionat în câteva cazuri judecate de Curtea Federală din Canada. Într-unul dintre acestea, judecătorul Marshall E. Rothstein a afirmat explicit că scopul *Convenţiei* nu este de a permite astfel de fenomene: „Acest caz ridică deranjanta întrebare a *asylum shopping*-ului. (...) *Convenţia de la Geneva* există pentru persoane care necesită protecţie şi nu pentru asistenţa persoanelor

Condur, G. (2015). An Ideological Conflict Transformed into a Linguistic Conflict: Refugees or Migrants? [Un conflict ideologic transformat in conflict lingvistic: refugiati sau migranti?]. Anuarul Universitatii „Petre Andrei" din Iasi, Fascicula: Drept, Stiinte Economice, Stiinte Politice, Tomul 16, 121-141.

care pur şi simplu preferă azilul într-o anumităţară faţă de alta. *Convenţia*şi *Legea Imigrării* trebuie interpretate cu scopul corect în minte" (Mohamed v. Canada 1997). Ne raliem pe deplin acestei opinii juridice, dar şi pline de bun-simţ.

Este adevărat că, în cazul dobândirii statutului legal de refugiat într-un stat, aceste persoane beneficiază de aceleaşi drepturi ca şi cetăţenii ţării-gazdă, inclusiv în ceea ce priveşte libertatea de mişcare. Dar, pentru refugiaţii din Turcia, asta ar însemna necesitatea obţinerii de viză pentru a călători în statele UE[6], precum şi beneficii sociale la nivelul statului turc. În cazul celor cărora li se aprobă o cerere de azil depusăîn Grecia (deşi, cum am arătat, Grecia ar fi putut să returneze în Turcia refugiaţii sirieni sau de altă naţionalitate, fără ca acest lucru săînsemne încălcarea principiului de *non-refoulment*), înseamnă libertatea de deplasare în UE (inclusiv în spaţiul Schengen) fără vize şi obţinerea de beneficii sociale de la statul elen, mai mici decât în alte state europene.

Pe măsură ce trece timpul şi se acumulează informaţii, devine din ce în ce mai evident ceea ce era uşor de intuit încă de la început: că migranţii care au străbătut Europa în drum spre ţările prospere din UE nu erau în căutarea siguranţei (obiectiv care, chiar şi în cazul celor care fuseseră iniţial în această situaţie, fusese atins încă din Turcia şi, apoi, în numeroase alte ţări prin care au trecut), ci în căutarea bunăstării, fiind angajaţi într-un proces de *asylum shopping*. Acest lucru nu reprezintă o culpă, ci o aspiraţie umană perfect legitimă, dar care îi face să iasă din limitele juridice de protecţie prevăzute de *Convenţia de la Geneva*, în interpretarea sa textuală şi teleologică.

5. Uniunea Europeană, comportament haotic

Criza migranţilor a pus la grea încercare UE şi, din păcate, comportamentul său haotic a ridicat semne serioase de întrebare cu privire la capacitatea Uniunii de a gestiona eficace viitoare momente de criză. A spune că războiul din Siria a fost cauza a ceea ce s-a întâmplat ar fi simplist, fiindcă au fost şi vor mai fi conflicte în Orientul Mijlociu sau în alte părţi ale lumii. Siria a fost doar un revelator cu care s-au developat alte probleme: o criză de leadership occidental, mai vechile probleme ideologice ale Uniunii Europene şi incapacitatea, după atâţia ani, de a propune un ideal comun viabil şi atractiv.

[6] La ultimul summit UE-Turcia, statul turc a obţinut promisiunea eliminării vizelor, în schimbul intensificării eforturilor sale de reducere a fluxului de migranţi (Guarascio, Emmott 2015).

Condur, G. (2015). An Ideological Conflict Transformed into a Linguistic Conflict: Refugees or Migrants? [Un conflict ideologic transformat in conflict lingvistic: refugiati sau migranti?]. Anuarul Universitatii „Petre Andrei" din Iasi, Fascicula: Drept, Stiinte Economice, Stiinte Politice, Tomul 16, 121-141.

Liderii europeni au părut incapabili să menţină un comportament predictibil, principial şi ferm, de respectare a propriilor acorduri şi înţelegeri anterioare. În momente delicate, Uniunea a dat impresia de inconsecvenţă, derută, frică de a ataca frontal cauze şi concentrarea doar pe domolirea efectelor, lipsă de anticipare a consecinţelor evenimentelor, efuziuni populiste într-un sens sau în celălalt, căutare de ţapi ispăşitori, dar şi complacerea interesată a politicienilor într-o simbioză cu o presă care pare din ce în ce mai dependentă, axată pe căutarea facilului sau emoţionalului şi tot mai departe de idealul informării responsabile.

În afara Uniunii Europene, Ucraina a fost ciopârţită de o Rusie tot mai „jucătoare"şi Orientul Mijlociu a devenit un butoi cu pulbere, iar în interior Europa se confruntă cu riscuri de securitate tot mai mari şi cu o polarizare ideologicăîn creştere. Răspunsul liderilor la aceste provocări au constat în adăpostirea la umbra unei birocraţii europene ce riscă să alieneze tot mai mult cetăţeanul de rând de fenomenul politic şi în recurgerea la declaraţii în limbaj de lemn „corect politic", deschizând un front larg liderilor extremişti.

Pentru Europa de Est, ieşită din comunism, societatea capitalistă occidentalăîncă reprezintă un ideal şi valori la care doreşte să se raporteze. În loc să exploateze entuziasmul acestei părţi a Europei pentru a defini identitatea europeană, s-a răspuns uneori din Vest cu iritare, interdicţii şi şabloane, pe care cetăţenii est-europeni le pot asocia cu defunctul stilul comunist, precum şi cu lideri care par uneori mai interesaţi de colaborarea cu Rusia decât cu SUA. Est-europenii, care au fost primiţi cu greu în Spaţiul Schengen sau care nici nu au fost încă acceptaţi, s-au considerat oarecum „trădaţi" când au constatat că, dacă eşti din afara Europei şi în grupuri mari, poţi intra necontrolat fără paşaport sau vizăşi apoi primeşti ajutoare sociale mai mari decât salariile lor. Argumentelor esticilor, chiar şi de natură juridică sau de securitate, li s-a răspuns uneori cu acuzaţia că ar fi primitivi şi xenofobi.

Ungaria a simţit poate cel mai bine toate acestea: s-a confruntat şi cu un val uriaş de migranţi, şi cu criticile acerbe ale partenerilor europeni. Dar o analiză juridică arată că acest stat nu a încălcat nicio prevedere internaţională când a instituit restricţii şi controale la frontieră. Însă, având în vedere istoricul său, Viktor Orbán a fost o ţintă facilă pentru opinia publică occidentală, deşi Ungaria nici măcar nu a fost prima ţară europeană care a apelat la soluţia disperată a construirii de garduri la graniţă. Pentru a stăvili fluxul de migranţi (mult mai redus atunci, în comparaţie cu valul care a urmat), Grecia a construit un gard la frontiera cu Turcia încă din perioada 2011-2012 (Leivada 2015). În octombrie 2015,

Condur, G. (2015). An Ideological Conflict Transformed into a Linguistic Conflict: Refugees or Migrants? [Un conflict ideologic transformat in conflict lingvistic: refugiati sau migranti?]. Anuarul Universitatii „Petre Andrei" din Iasi, Fascicula: Drept, Stiinte Economice, Stiinte Politice, Tomul 16, 121-141.

Austria a anunţat planuri similare pentru graniţa cu Slovenia (Bender, Pop 2015), iar Macedonia a ridicat, în noiembrie 2015, un gard la graniţa cu Grecia (Behrakis 2015).

Alte ţări din Europa Centralăşi de Est, care au susţinut de la început punerea în aplicare a reglementărilor internaţionale, a regulilor UE şi a *Acordului de la Dublin*, au fost şi ele criticate aspru. Au fost chemate să voteze în legătură cu stabilirea unor cote obligatorii de relocare a solicitanţilor de azil, după care, fiindcăşi-au exercitat dreptul de vot aşa cum au considerat, au fost ameninţate că ar putea fi date afară din UE, de către un François Hollande care, cu numai patru luni înainte, se opunea el însuşi, ferm, acelor cote.

Dar poate nimic nu a surprins atât de mult ca atitudinea fluctuantă a Germaniei. La scurt timp după o Angela Merkel care îi explica unei fetiţe în lacrimi că„politica e dură" şi că e imposibil să le spună refugiaţilor „Puteţi să veniţi cu toţii" (Popescu 2015), publicul a văzut o altă Angela Merkel, care a încurajat venirea refugiaţilor în Germania şi a suspendat, în august 2015, aplicarea *Acordului de la Dublin*, ce permitea trimiterea solicitanţilor de azil în ţara prin care au intrat în UE, pentru ca, trei luni mai târziu, după ce sute de mii de migranţi au venit, încrezători că vor putea rămâne în Germania, să fie reintroduse prevederile de la Dublin (Mihai 2015). Pe de o parte, Angela Merkel trimitea mesaje că Germania are capacitatea şi dorinţa de a primi sute de mii de azilanţi, iar, pe de altă parte, făcea presiuni asupra celorlalte ţări din Uniunea Europeană, dintre care unele suficient de sărace pentru ca nici migranţii să nu dorească să vină acolo, să primească, pe baza unor cote obligatorii, persoane care veniseră cu scopul declarat de a obţine azil în Germania. După o poziţie de deschidere a porţilor Europei şi de criticare a tuturor celor circumspecţi, Angela Merkel a declarat, la jumătatea lunii decembrie: „dorim să reducem, să scădem drastic numărul celor care vin la noi" (Agerpres 2015).

Ar fi o simplificare periculoasă să punem toate acestea doar pe seama Statului Islamic, o organizaţie pe care majoritatea ţărilor lumii a declarat-o inamic şi care are o armată neregulată formată din numai câteva zeci de mii de oameni sau, în cele mai pesimiste estimări, maximum 200.000 (Gartenstein – Ross2015), fără suport aerian şi fără armament greu, cu care ar fi reuşit să alunge peste 4,3 milioane de sirieni peste graniţe (UNHCR 2015f), să producă atentate teroriste în Franţa şi săaducă Uniunea Europeanăîn stadiul de ameninţări între state şi procese la Curtea Europeană de Justiţie.

Condur, G. (2015). An Ideological Conflict Transformed into a Linguistic Conflict: Refugees or Migrants? [Un conflict ideologic transformat in conflict lingvistic: refugiati sau migranti?]. Anuarul Universitatii „Petre Andrei" din Iasi, Fascicula: Drept, Stiinte Economice, Stiinte Politice, Tomul 16, 121-141.

6. Concluzii

Peste un milion de persoane au intrat deja în Uniunea Europeană numai în 2015 (şi lor li se vor adăuga, foarte probabil, nu numai cei care vor veni în perioada următoare prin aceleaşi metode, ci şi alte sute de mii care vor veni prin proceduri legale, în cadrul politicilor de reîntregire a familiei), constituind cel mai mare flux migrator de la Al Doilea Război Mondial (International Organization of Migration 2015). Nu e surprinzător că acest fenomen, care va avea şi în următoarea perioadă consecinţe juridice, sociale, politice, economice şi de securitate importante, a suscitat interesul şi a polarizat opinia publică.

Am analizat în lucrare cum s-a manifestat această polarizare în controversa legată de folosirea termenului de *refugiat* sau a celui de *migrant*. Dacă utilizarea denumirii de *refugiat* în limbajul comun poate fi extinsă şi reprezintă mai curând o problemă de opţiune personală sau, eventual, de poziţionare ideologicăîn raport cu actuala criză, în limbaj juridic aceasta are înţeles clar şi se referă doar la acele persoane pentru care s-a constatat îndeplinirea criteriilor prevăzute de *Convenţia referitoare la statutul refugiaţilor* de la Geneva din 1951. Însă, ca orice text legislativ, şi *Convenţia* se pretează la diverse interpretări, mai cu seamă când e vorba de aplicarea pe o cazuistică diversă, de-a lungul a peste jumătate de secol.

Un curent de interpretare privilegiază acordarea extinsă a statutului de refugiat, cu intenţia generoasă de a nu priva vreo persoană aflatăîn dificultate de protecţia necesară, dar se îndepărtează adesea de textul propriu-zis al reglementărilor internaţionale, riscă folosirea abuzivă de către cei care sunt doar în căutarea unei stări materiale mai bune şi devine din ce în ce mai greu de urmat într-o lume în care mobilitatea la distanţă este tot mai mare şi informaţia tot mai accesibilă, dar conflictele, nerespectarea drepturilor omului (după standardele occidentale), societăţile nedemocratice şi sărăcia continuă să existe pe scară largă. După cum s-a mai constatat în istorie, generozitatea declarată a unei idei nu o scuteşte de consecinţe negative atunci când este aplicată iraţional, împotriva realităţii sociale, sau când e transformatăîn inginerie socială. Considerăm că interpretarea excesiv de laxă a *Convenţiei* poate duce la situaţii de destabilizare şi, în acelaşi timp, de discriminare faţă de alte persoane, care, deşi sunt şi ele în căutarea unei vieţi mai bune, se supun reglementărilor restrictive ale imigraţiei. Poate reprezenta, de asemenea, un tratament incorect faţă de cei care ar necesita într-adevăr protecţie internaţională, dar nu au mijloacele materiale de a plăti o trecere frauduloasă cu barca; vocea lor se poate pierde într-o masă de impostori

Condur, G. (2015). An Ideological Conflict Transformed into a Linguistic Conflict: Refugees or Migrants? [Un conflict ideologic transformat in conflict lingvistic: refugiati sau migranti?]. Anuarul Universitatii „Petre Andrei" din Iasi, Fascicula: Drept, Stiinte Economice, Stiinte Politice, Tomul 16, 121-141.

sau riscă să găsească în țările-gazdă o opinie publică deja ostilizată de problemele de integrare ale unui val de migranți care au practicat *asylum shopping*, dar au fost prezentați ca refugiați.

Cel de-al doilea curent pledează pentru o interpretare juridică în acord cu prevederile *Convenției de la Viena* din 1969, adică în mai mare măsură literală, potrivit sensului obișnuit al termenilor tratatului în contextul lor, dar și în lumina obiectului și scopului său. Această a doua abordare este și cea pe care diverse curți naționale de justiție din Statele Unite sau Canada au preferat-o atunci când au existat spețe pe această temă.

În această paradigmă, am analizat câteva dintre prevederile *Convenției* și am arătat de ce, în actuala criză, cadrul legislativ internațional a fost depășit atunci când s-a permis accesul liber peste frontierele UE. Poate fi lăudabilă disponibilitatea unor state europene de a ajuta la rezolvarea unor probleme umanitare, dar nu se poate vorbi de o obligație juridică internațională a acestora de a le permite migranților accesul pe teritoriul lor, așa cum s-a încercat să se sugereze opiniei publice. De asemenea, considerăm că ajutorul ar fi fost mai corect direcționat dacă, menținând cu fermitate acordurile și regulamentele anterioare, s-ar fi instituit, în funcție de posibilitățile și dorința fiecărui stat UE, un mecanism de preluare directă din taberele de pe teritoriul vecinilor Siriei a refugiaților pentru care s-a verificat identitatea și îndeplinirea condițiilor, evitându-se, astfel, miile de decese legate de traversarea pe mare, discordia pe tema cotelor obligatorii și o parte din temerile legate de securitate (justificate, având în vedere că cel puțin doi dintre atentatorii de la Paris au folosit ruta balcanică).

Deși acordarea de ajutor persoanelor îndreptățite la protecție internațională e o obligație și ea trebuie să existe în continuare, este necesară și o atitudine responsabilă din partea ONU și a statelor, care ar trebui să se concentreze pe rezolvarea la sursă a cauzelor care produc refugiați, clarificând, în același timp, legislația, astfel încât să devină imposibil fenomenul de *asylum shopping* și să se reducă posibilitățile de folosire abuzivă a *Convenției*, în afara scopului său originar.

Condur, G. (2015). An Ideological Conflict Transformed into a Linguistic Conflict: Refugees or Migrants? [Un conflict ideologic transformat in conflict lingvistic: refugiati sau migranti?]. Anuarul Universitatii „Petre Andrei" din Iasi, Fascicula: Drept, Stiinte Economice, Stiinte Politice, Tomul 16, 121-141.

Bibliografie:

Behrakis, Yannis, 'Police, Migrants Clash on Macedonia Border: Soldiers Build Fence', Reuters, 28 noiembrie 2015. Disponibil pe http://www.reuters.com/articles (accesat pe 29 noiembrie 2015).

Bender, Ruth, Pop, Valentina, 'Austria to Build Fence on Slovenia Border to Slow Flow of Migrants', *The Wall Street Journal*, 28 octombrie 2015. Disponibil pe http://www.wsj.com/articles (accesat pe 7 noiembrie 2015).

Cameron, Adds, 'Highlights - Leaders' Comments at EU-Turkey Summit', Reuters, 29 noiembrie 2015. Disponibil pe http://www.reuters.com/article (accesat pe 29 noiembrie 2015).

Eurostat 2015a, 'Asylum in the EU: 185.000 First Time Asylum Seekers in the EU in the First Quarter of 2015', 18 iunie 2015. Disponibil pe http://ec.europa.eu/eurostat (accesat pe 6 noiembrie 2015).

Eurostat 2015b, 'Asylum in the EU: Over 210.000 First Time Asylum Seekers in the EU in the Second Quarter of 2015', 18 septembrie 2015. Disponibil pe http://ec.europa.eu/eurostat (accesat pe 6 noiembrie 2015).

Faiola, Anthony, Mekhennet, Souad, 'Nearly a Third of Migrants in Germany Claiming to be Syrians Aren't from Syria', *Washington Post*, 25 septembrie 2015. Disponibil pe http://www.washingtonpost.com/world/europe (accesat pe 29 septembrie 2015).

Fitzmaurice, Malgosia 2006, 'The Practical Working of the Law of Treaties', in Evans, Malcolm (ed.), *International Law,* Oxford University Press, Oxford.

Gartenstein – Ross, Daveed, 'How Many Fighters does the Islamic State Really Have?', 9 februarie 2015. Disponibil pe http://warontherocks.com (accesat pe 15 noiembrie 2015).

Guarascio, Francesco, Emmott, Robin, 'Declaring «new beginning», EU and Turkey seal migrant deal', Reuters, 29 noiembrie 2015. Disponibil pe http://www.reuters.com/article (accesat pe 29 noiembrie 2015).

Hathaway, James C., North, Anthony M., Pobjoy, Jason, 'Supervising the Refugee Convention', *Journal of Refugee Studies*, Vol. 26, Nr. 3, 2013, p. 323-326.

Condur, G. (2015). An Ideological Conflict Transformed into a Linguistic Conflict: Refugees or Migrants? [Un conflict ideologic transformat in conflict lingvistic: refugiati sau migranti?]. Anuarul Universitatii „Petre Andrei" din Iasi, Fascicula: Drept, Stiinte Economice, Stiinte Politice, Tomul 16, 121-141.

International Organization of Migration, 'Irregular Migrant, Refugee Arrivals in Europe Top One Million in 2015: IOM', 22 decembrie 2015. Disponibil pe https://www.iom.int (accesat pe 22 decembrie 2015).

Karskens, Arnold, 'From Turkey to Kos on Inflatable Boats – The Refugee Crisis Inside out', *The Post Online*, 12 septembrie 2015. Disponibil pe http://nieuws.tpo.nl (accesat pe 10 noiembrie 2015).

Leivada, Danae, 'Why Greece Shut The Shortest, Safest Route For Migrants And Refugees', *Huffington Post*, 24 septembrie 2015. Disponibil pe http://www.huffingtonpost.com (accesat pe 7 noiembrie 2015).

MacLeod, I., Hendry I. D., Hyett, Stephen 1996, *The External Relations of the European Communities: A Manual of Law and Practice*, Oxford University Press, Oxford.

Malone, Barry, 'Why Al Jazeera Will Not Say Mediterranean' Migrants', 20 august 2015. Disponibil pe http://www.aljazeera.com (accesat pe 20 octombrie 2015).

Mihai, Cătălina, 'S-a dus cultura «Willkommen». Germania aplică din nou Acordul de la Dublin pentru refugiaţii sirieni', 11 noiembrie 2015. Disponibil pe http://www.euractiv.ro/externe (accesat pe 20 noiembrie 2015).

Popescu, Sorin, 'Angela Merkel, pusă în dificultate în faţa unei refugiate în lacrimi', Agerpres, 16 iulie 2015. Disponibil pe http://www.agerpres.ro/externe (accesat pe 22 octombrie 2015)

Rachman, Gideon, 'Refugees or Migrants – What's in a Word?', 3 septembrie 2015. Disponibil pe http://blogs.ft.com (accesat pe 20 octombrie 2015).

Ruz, Camila, 'The battle over the words used to describe migrants', 28 august 2015. Disponibil pe http://www.bbc.com/news (accesat pe 21 noiembrie 2015).

Steinbock, Daniel J. 1999, 'The Refugee Definition as Law: Issues of Interpretation', in Nicholson, Frances, Twomey, Patrick (Eds.), Refugee Rights and Realities: Evolving International Concepts and Regimes, Cambridge University Press, Cambridge.

Taylor, Adam, 'Is it time to ditch the word «migrant»?', *Washington Post*, 24 august 2015. Disponibil pe https://www.washingtonpost.com/news (accesat pe 20 octombrie 2015).

Condur, G. (2015). An Ideological Conflict Transformed into a Linguistic Conflict: Refugees or Migrants? [Un conflict ideologic transformat in conflict lingvistic: refugiati sau migranti?]. Anuarul Universitatii „Petre Andrei" din Iasi, Fascicula: Drept, Stiinte Economice, Stiinte Politice, Tomul 16, 121-141.

UNHCR 2010, 'Convention and Protocol relating to the Status of Refugees'. Disponibil pe http://www.unhcr.org/protect (accesat pe 18 noiembrie 2015).

UNHCR 2011, 'Handbook and Guidelines on Procedures and Criteria for Determining Refugee Status: Under the 1951 Convention and the 1967 Protocol Relating to the Status of Refugees', Reissued, Geneva. Disponibil pe http://www.unhcr.org (accesat pe 5 octombrie 2015).

UNHCR 2015a, 'Asylum Trends 2014. Levels and Trends in Industrialized Countries'. Disponibil pe http://www.unhcr.org (accesat pe 11 noiembrie 2015).

UNHCR 2015b, 'Greece snapshot 27 Nov. 2015'. Disponibil pe http://data.unhcr.org (accesat pe 29 octombrie 2015).

UNHCR 2015c, 'Flows Through Western Balkans Route'. Disponibil pe http://data.unhcr.org (accesat pe 24 noiembrie 2015).

UNHCR 2015d. Disponibil pe http://data.unhcr.org (accesat pe 31 decembrie 2015).

UNHCR 2015e, 'UNHCR Mid Year trends 2015'. Disponibil pe http://www.unhcr.org (accesat pe 6 noiembrie 2015).

UNHCR 2015f. Disponibil pe http://data.unhcr.org (accesat pe 19 decembrie 2015).

UN Watch 2015, 'Again: Saudi Arabia Elected Chair of UN Human Rights Council Panel'. Disponibil pe http://blog.unwatch.org (accesat pe 28 octombrie 2015).

Vergatti, Cristina Narcisa 2009, *Statutul juridic al refugiaţilor*, Ed. Institutul Român pentru Drepturile Omului, Bucureşti.

*** 'Angela Merkel anunţă că doreşte să reducă drastic numărul refugiaţilor primiţi în Germania', Agerpres, 13 decembrie 2015. Disponibil pe http://www.agerpres.ro/externe (accesat pe 14 decembrie 2015).

*** 'Asylum shopping', *Duhaime's Encyclopedia of Law*. Disponibil pe http://www.duhaime.org (accesat pe 28 noiembrie 2015)

*** 'Council Directive 2005/85/EC of 1 December 2005 on Minimum Standards on Procedures in Member States for Granting and Withdrawing Refugee Status', *Official Journal of the European Union*, L 326/13, 13.12.2005. Disponibil pe http://eur-lex.europa.eu (accesat pe 8 noiembrie 2015)

*** 'François Hollande s'oppose aux quotas de migrants en Europe', *Le Figaro*, 19 mai 2015. Disponibil pe

Condur, G. (2015). An Ideological Conflict Transformed into a Linguistic Conflict: Refugees or Migrants? [Un conflict ideologic transformat in conflict lingvistic: refugiati sau migranti?]. Anuarul Universitatii „Petre Andrei" din Iasi, Fascicula: Drept, Stiinte Economice, Stiinte Politice, Tomul 16, 121-141.

http://www.lefigaro.fr/international (accesat pe 29 octombrie 2015)

*** http://frontex.europa.eu/trends-and-routes (accesat pe 5 decembrie 2015).

*** 'Mohamed vs. Canada (Citizenship and Immigration)', 1997, CanLII 16302, Federal Court of Canada. Disponibil pe http://canlii.ca (accesat pe 28 noiembrie 2015).

Condur, G. (2015). An Ideological Conflict Transformed into a Linguistic Conflict: Refugees or Migrants? [Un conflict ideologic transformat in conflict lingvistic: refugiati sau migranti?]. Anuarul Universitatii „Petre Andrei" din Iasi, Fascicula: Drept, Stiinte Economice, Stiinte Politice, Tomul 16, 121-141.